

Tervisedenduse areng Eestis 1995–2025

Maakondade vigastusjuhtude ülevaated
"Tervist edendav töökoht" märgis

2023

Ennetusenõukogu
ja ennetuse teadusnõukogu

2022

Rahvatervishoiu seadus

2025

Maakondade terviseprofiilide
ja tegevuskavade koostamine

2010

2011 Maakondade tervise
ja heaolu ülevaated

2021 Valdkonnaülese ennetuse
põhimõtete kokkulepe

Südame- ja veresoonkonnahaiguste
ennetamise riiklik strateegia 2005-2020
Maakondade tervisenõukogud ja tervisetoad
Tervist Edendav Töökoht

2005

2012 Tervisedendajate riiklik tunnustamine

2009 Tervisejuhi eriala Haapsalu Kolledžis

2007 Tervisedenduse õpe Tallinna Tervishoiu Kõrgkoolis

2003 Tervise Arengu Instituut

Tervist Edendavad Lasteaiad,
Tervist Edendavad Haiglad

2000

Maakondade tervisedendajad

2001

1993 Eesti Tervisekasvatuse Keskus
Tervist Edendavad Koolid
Südamenädal

1995

Rahvatervise seadus
Rahvastiku tervisepoliitika aastani 2010

1995

ALGUS JA VÕRGUSTIKE
LOOMINE

2000

STRUKTUURID
JA STRATEEGIAD

2010

ANDMEPÕHINE
PLANEERIMINE

2020

ENNETUS JA
TÕENDUSPÕHISUS

Tervisedenduse areng Eestis

1993. aasta veebruaris moodustati Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakond ning mais iseseisva üksusena Eesti Tervisekasvatuse Keskus. Algasid tegevused ja läbirääkimised maavalitsustega eesmärgiga luua tervisedendajate võrgustik võimalikult rohujuure tasandil. Kaugemaks eesmärgiks seati omavalitsuste tasandi võrgustiku loomine. Sai alguse Tervist Edendavate Koolide (TEK) liikumine.

1993. aastal toimus esimest korda Südamenädala kampaania. Sellest arenes välja Südamekuu, mille eesmärgiks on pöörata tähelepanu südamehaiguste ennetusele, et hoida ära haigestumisi ja vältitavaid surmajuhtumeid.

1995. aastal asusid enamikes maavalitsustes tööle tervisedendajad. 14. juunil võeti vastu Rahvatervise seadus, milles esmakordselt määratleti maavalitsuste ja kohalike omavalitsuste funktsioonid ja vastutus rahvastiku tervise valdkonnas. Valmis Eesti esimene tervisepoliitiline dokument “Rahvastiku tervisepoliitika aastani 2010”, mille eesmärgiks oli saavutada inimeste elukvaliteedi paranemine ja keskmise oodatava eluea kasv. Rõhutati ka tervisedenduse struktuuri loomise vajadust tervisepoliitika elluviimiseks. Tegevuse eestvedajaks sai Eesti Tervisekasvatuse Keskus, võrgustikud laienesid koolidele, hiljem lasteaedadele, haiglatele, töökohtadele.

1995. aastast on toimunud iga-aastased tervisedenduse konverentsid, mis arenesid välja Eesti Haigeksaas projektide aruandekoosolekutest. Konverentsid toimuvad Haigekassa, Tervise Arengu Instituudi, Sotsiaalministeeriumi, Eesti Tervisedenduse Ühingu, WHO Eesti esinduse jt partnerite koostöös.

2000. aastal sai alguse Tervist Edendavate Lasteaedade (TEL) areng. Asutati Eesti Tervist Edendavate Haiglate (TEH) võrgustik, mida koordineeris Eesti Tervisekasvatuse Keskus (2000-2002) ja alates 2003. aastast Tervise Arengu Instituut (hiljem liituti Tervist Edendava Töökoha võrgustikuga).

2001. aasta märtsis kinnitati sotsiaalministri määrusega “Maavalitsuse tervisedenduse spetsialistide tegevuse korraldamine”, mille alusel sätestati tervisedendaja vastutus riikliku tervisepoliitika elluviimiseks maakonna ulatuses. Aastatel 2001-2002 loodi maakondades uimastiennetusnõukogud (hiljem traumanõukogud). Rahastus tegevustele oli projektipõhine.

2002. aastal kinnitas Eesti Haigekassa nõukogu haigekassa pikaajalised tervise edendamise ja haiguste ennetamise ühtsed prioriteedid: südame- veresoonkonna haiguste ennetamine, kodu- ja vaba aja vigastuste ja mürgistuste ennetamine, pahaloomuliste kasvajate ennetamine, vaimse tervise probleemide ennetamine ning nakkushaiguste, seal hulgas sugulisel teel levivate haiguste ennetamine. Sellest ajast algasid paikkondlikud vigastuste vältimise projektid.

2003. aasta 1. mail liideti Eesti Tervisekasvatuse Keskus, Rahvatervise ja Sotsiaalkoolituse Keskus ning Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituut, mille tulemusena loodi Tervise Arengu Instituut.

2005. aastal kinnitati Südame- ja veresoonkonnahaiguste ennetamise riikliku strateegia 2005-2020, mille kaudu loodi maakondade tervisenõukogud ja tervisetoad. Tervishoiuameti initsiatiivil loodi ka Eesti tervist edendavate töökohtade võrgustik, alates 2006. aastast koordineerib võrgustiku tegevusi Tervise Arengu Instituut.

2007. aastal alustati tervisedendajate regulaarset koolitamist Tallinna Tervishoiu Kõrgkoolis. Õppekava akrediteeriti rahvusvaheliselt 2014. aastal Rahvusvahelise Tervisedenduse ja Hariduse Assotsiatsiooni (IUHPE) poolt.

2009. aastal sai alguse Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledži tervisedenduse õppekava.

2010. aastal alustati Euroopa Sotsiaalfondi toel paikkondade terviseprofiilide ja tegevuskavade koostamist. Paikkonna tegevust rahastati ESF vahenditest, fookuses oli tööealisele elanikkonnale

suunatud tegevused. Laste ja noorte ning eakate suunal tegevused jätkusid läbi vigastuste ennetamise projektide Haigekassa (täna Tervisekassa) koordineerimisel.

2011. aastal valmisid kõikide maakondade tervise ja heaolu ülevaated- lühikesed statistilised profiilid maakonna tervisenäitajatest. Valmisid ka esimesed terviseprofiilid KOVides. 2011. aastal viis Tervise Arengu Instituut läbi alkohoolsete jookide testostlemise pilootuuringu. Aasta hiljem kohandati uuringu metoodikat ning viidi läbi esimene üle-eestiline esindusliku valimiga uuring. Nõrkadele tulemustele toetudes alustasid maakonnad testostlemiste läbiviimist, et saada paikkonnast ülevaade.

2012. aastast on ellu kutsustud riiklik tervisedendajate tunnustamine Sotsiaalministeeriumi poolt.

2015. aastal uuendati kõikide maakondade terviseprofiile, lisaks uuendati terviseprofiile ka 125-l omavalitsusel.

2017. aastal läbi viidud omavalitsuste liitmise riikliku reformi käigus kaovad maavalitsused ning maakonna rahvatervise teemades ülesannete täitmine liigub maakonna arendusorganisatsioonide (MARO) vastutuseks.

Aastatel 2020-2024 viidi ellu Norra toetusest 2014-2021 rahastatud projekti „Rahvatervise valdkonna võimekuse ja kompetentside suurendamine kohalikes omavalitsustes“ raames koostöötegevusi 21 omavalitsusega (79-st). Viidi läbi kohalike omavalitsuste juhtide ja spetsialistide uuring (2020 ja 2023), mis andis ülevaate KOV rahvatervise-alase tegevuse korraldusest.

2021. aastal kinnitatakse valdkonnaülese ennetuse põhimõtete kokkulepe ja põhimõtted.

2022. aastal alustab tööd alustab ennetusenoukogu, mille ülesanne on nõustada Vabariigi Valitsust valdkonnaülese ennetuse, kriminaal-, narko- ja lastekaitsepoliitika küsimustes.

2022. aastal loodi ennetusnõukogu toetamiseks Tervise Arengu Instituudi juurde ennetuse teadusnõukogu, mille koosseisu kuuluvad ennetusega seotud kõrgkoolide ja instituutide esindajad. Analüüsitakse Eestis ellu viidavate ennetustegevuste tõendatust ja nõustatakse tegevuste omanikke ning toetatakse ennetusnõukogu riikliku ennetuspoliitika kujundamisel ja otsuste tegemisel.

2023. aastast alates toetatakse maakondades tervisedenduses elluviidavaid arendustegevusi ning tõendatuse tasemega tegevuste ellu viimist, sh toetavaid tegevusi.

2023. aastal valmisid maakondade vigastusjuhtude ülevaated.

2023. aastast annab TAI koostöös Tööinspeksiooniga välja „Tervist edendav töökoht“ märgist. Märgis kannab sõnumit, et seda omavas organisatsioonis väärtustatakse töötajad ja järjepidevalt tegeletakse turvalise, tervist väärtustava, tervislikke eluviise ning valikuid soodustava keskkonna kujundamisega. Märgis antakse kolmeks aastaks.

2023-2024. aastal lisanduvad maakondadesse tööle koostöös Tervisekassaga ka maakonna haridusasutuste tervisedendajad, kelle rolliks saab haridusasutustes süsteemse edendus- ja ennetustegevuse planeerimise nõustamine ja kaasa aitamine.

2025. aastal valmis “Maakondlike tervisenõukogude roll ja potentsiaal. Uuringuraport”, mis kaardistas maakondlike tervisenõukogude liikmete ja puutumusega asutuste arusaamu tervisenõukogu liikme rollist ja nõukogu funktsioonidest laiemas rahvatervishoiu kontekstis. Uuringuraportis toodi välja potentsiaalsed arengukohad, mis aitaksid kaasa tõhusamate ja tulemuslikumate tervisenõukogude kujundamisele. 2025. aastal annab TAI välja viimased „Tervist edendav töökoht“ märgised ning aasta lõpuga annab TET võrgustiku eestvedamise üle Tööinspeksioonile.

1. september 2025 hakkab kehtima uus Rahvatervishoiu seadus.